



Araştırma Makalesi / Research Article

ŞİDDETİN ÖNLENMESİ KONUSUNDA BİR KAMU POLİTİKASI OLARAK KAMU DEĞERİ

Emrah FİRİDİN¹

Öz

Şiddet dünyanın her yerinde karşılaşılabilecek bir olgudur. Tek bir türden ibaret olmayan şiddetin, birçok farklı türü ve farklı etkileri bulunmaktadır. Şiddet bireyleri kişisel olarak etkilediği gibi, toplumun üzerinde de etkili olabilen bir insanlık suçu örneğidir. Şiddet hayatın normal akışında karşılaşılabilecek bir olgudur. Tamamen ortadan kaldırılamaz. Ancak onunla mücadele etme gereği de en az şiddetin kendi kadar olağan bir husustur. Çünkü şiddetin varlığından çok daha vahim olan onu normal olarak kabul etmektir. Şiddetle mücadelede farklı yöntemlere gereksinim vardır. Şiddetle mücadelede kamu kurumlarının elindeki araçlardan biri olarak kamu politikaları gösterilebilir. Kamu politikalarının başarısı ise toplumsal aktörlerin ve devlet erklerinin birlikteliği ile sağlanabilir. Kamu politikaları şiddetle mücadele ederken, onu ortaya çıkarabilecek sebepleri de göz önüne alan bir yöntem kullanabilir. Bu yöntemlerden biri kamu değeridir. Şiddet kamu değeri niteliğindeki olguların aşınmasından beslenmektedir. Kamu değeri; etik, ahlak, kültür, adalet, ekonomi ve eğitime kadar kamu düzenini sağlayıcı değer ve politikalar ile yakından ilişkilidir. Çalışmada, bir kamu politikası olarak şiddetle mücadelede kamu değerinden neden yararlanılması gerektiği konusu ele alınacaktır. Kamu değerinin aşınmasına sebep olabilecek bazı sorunlar; Overton Penceresi, Kırık Pencere Teorisi ve Şerif ve Asch deneylerinin sonuçları doğrultusunda analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Kamu Politikası, Kamu Değeri.

JEL Kodları: H73, D83.

PUBLIC VALUES AS A PUBLIC POLICY ON THE PREVENTION OF VIOLENCE

Abstract

Violence is a fact that can be encountered all over the world. The violence, which is not just one type, has many different types and different effects. The violence is an example of a crime against humanity that can affect individuals personally as well as society. The violence is a fact that can be encountered in the normal course of life. It cannot be completely eliminated. However, the need to fight it is as common a concern as the violence itself. Because what is worse than the existence of the violence is to accept it as normal. Different methods are needed in the fight against the violence. Public policies can be shown as one of the tools in the hands of public institutions about fight against the violence. The success of public policies can be achieved with the cooperation of social actors and state powers. While public policies are dealing with violence, it can use a method that takes into account the reasons that may cause it. One of these methods is public values. The violence causes the erosion of facts of public values. Public values closely related to values and policies that ensure public order, from ethics, morals, culture, justice, economy and education. In this study, it will be discussed that the public values as a public policy should be utilized in the fight against the violence. We will analyze some problems that may cause erosion of public value in line with the results of Overton's Window, Broken Window Theory and Şerif and Asch experiments.

Keywords: Violence, Public Policy, Public Values.

JEL Codes: H73, D83.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü, efiridin@ktu.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-2957-7407.

Başvuru Tarihi (Received): 14.03.2022 **Kabul Tarihi** (Accepted): 20.07.2022

Giriş

Kamu politikası bilinen tanımı ile devletin bir konu hakkında yapmayı ya da yapmamayı tercih ettiği her şeydir. Eğitimden sağlığa, adaletten kentleşmeye kadar birçok alanda kamu politikaları geliştirilebilir. Kamu politikalarının hazırlanmasında yasal süreçler ve uygulamalar etkili olmaktadır. Bir husus hakkında devletin izleyeceği yol olarak da ifade edilebilen kamu politikaları, sadece konuya ilişkin süreçlerin ve uygulamaların daha ötesinde bir öneme sahiptir. Bu önem, kamu düzeninin sağlanması açısından devlet erklerinin önemle üzerinde durması gereken bir konudur. Özellikle toplumsal huzura ve kamu düzenine önemli tehditler arasında sayılan şiddete karşı mücadele konusunda uygulanan kamu politikalarında, konuyu sadece şiddetten ibaret bir bakış açısıyla ele almamız bataklıkla değil sineklerle mücadele ettiğimiz anlamına gelebilir. Dolayısıyla şiddetle mücadelede, öncelikle şiddete sebep olan ve şiddetin yaygınlaşmasına etki eden hususları belirleme ile başlayabilir. Bütüncül bir anlayışla geliştirilecek kamu politikalarının özünde bu bilinç yer almalıdır. Kamu politikaları uygulamaları değer üretebilmelidir.

Şiddet bir insanlık suçudur. Her toplumda görünebilir bir olgu olarak şiddet sonlandırılmaz. Ancak onun sonlandırılmayacağı, onunla mücadele edilemeyeceği anlamına da gelmemektedir. Şiddetle mücadelenin birçok aracı ve tarafı vardır. Dolayısıyla şiddetle mücadelenin farklı aktörleri vardır. Kamu politikası ve kamu değerini kullanmak ise farklı aktörlerin çabalarını harekete geçirecek bir olguyu gerektirmektedir. Şiddetle mücadele konusunda ulaşılmaya çalışılan olgulardan ve araçlardan biri, kamu politikalarının kamu değeri niteliği de taşıması anlamına gelmektedir. Kamu değeri adalet, etik, ahlak, düzen ve yarar gibi birçok hedef ve ilkeyi barındırması adına şiddetle mücadelede önemli bir yer tutabilecektir. Çünkü şiddet konusunda öncelik, şiddeti ortaya çıkaran veya yaygınlaştıran hatta daha önemlisi normalleştiren unsurlarla yapılan mücadeledir. Dolayısıyla gündelik hayatta toplumun her kesimi ve devlet erklerince sağlanacak bütüncül bir çabaya gereksinim vardır. Bu çabalardan biri de şiddetle mücadelede kullanılan kamu politikalarının, kamu değeri niteliğinde çıktılar ortaya koyması ile sağlanabilir.

1. Bir Kamu Politikası Aracı Olarak Kamu Değeri

Kamu politikası en bilindik tanım ile devletin bir konuda yapmak istediği ya da yapmak istemediği her şeydir (Dye, 1987). Kamu politikası karar vericilerin, toplumsal bir sorunu veya ihtiyacı baz alarak toplumdaki aktörleri harekete geçirme sürecidir (Gül, 2015). Devlet örgütlenmiş bir yapı olarak politikalar üretmekte ve bu politikalar, toplumdaki diğer aktörlerin düzenlemelerinden ayırmak için kamu politikası olarak adlandırılmaktadır (Biçer ve Yılmaz, 2009). Her alanda yararlanan kamu politikalarına toplumdaki aktörlerin katılımı oldukça önem arz etmektedir. (Lascoumes ve Le Gales, 2012). Kamunun kullandığı kaynakların artması, hızlı toplumsal dönüşümler ve kentleşme, gelişen ekonomik ve bölgesel birleşmeler, ekonomik istikrarsızlıklar ve toplumsal sorunlar, yoksulluk gibi birçok faktör kamu politikalarının geçmişten çok daha farklı şekillerde ve yoğunlukta olmasına yol açmıştır (Biçer ve Yılmaz, 2009). Nitekim kamu politikasının etkinliği, onun, sadece idari otorite tarafından ortaya konması ile sağlanamayabilir. Bu durum kamu yöneticileri ve vatandaşların içerisinde bulunduğu bütüncül bir çabayı gerektirmektedir (Gültekin, 2012). Kamu politikalarının belirlenmesi noktasında hayati öneme sahip olan resmi aktörler olarak sayabileceğimiz yasama, yürütme, yargı erkleri ile bütün kamu kurum ve kuruluşları yani idari aygıt, öncelikli olarak vatandaşın talep ve isteklerini kamu yararını gözeterek uzlaştırmak zorundadır (Akıncı, 2018). Dolayısıyla kamu politikaları geliştirilerek ve yürürlüğe koyarak ülkeler refahı artıracakları gibi, kamu düzenini ve huzurunu sağlayacak değerleri de ortaya koymak zorundadır.

Kamu politikası karmaşık bir yapıya sahip olduğundan analiz kategorisi içerisinde değerlendirilir (Demir, 2020). Kamu politikaları oluştururken aşağıdaki analizden yararlanılmaktadır (Gül, 2015):

- Kamu politikası oluşturma aşaması: Bu aşamada; kamu politikasına konu olan sorunun özellikleri, tanımlaması ve betimlemesi yapılır. Kamu politikası oluşturma sürecinde ise kamu kesimi, özel kesim ve vatandaşların rolleri belirlenir ve katılımları sağlanır.
- Söz konusu soruna yönelik kamu politikası seçenekleri belirlenir.
- Kamu politikasına yön verecek ilke, ölçüt ve değerlerin; kamu politikasını neden, nasıl ve ne şekilde etkileyeceği yönünde saptamalar yapan normatif kamu politikası hazırlanır.
- Kamu politikasının uygulanma süreci ve uygulayıcılar belirtilir.
- Kamu politikalarından kimlerin nasıl, ne zaman ve ne şekilde yararlanacağı yönünde plan hazırlanır.

Kamu politikası hazırlama aşamasında ifade edilen analiz şekillerinden faydalanılır. Bu aşamadan sonra dikkat edilmesi gereken husus kamu politikası uygulamalarının takibidir. Aslında bu durum da başlı başına bir kamu politikası olarak görülmelidir. Çünkü kamuda yaşanan gelişmeleri takip etmek, neyin kamu değeri yaratacağını bilmek ve buna uygun politikalar belirlemek ve uygulamak gerekmektedir (Moore, 1995). Kamu politikası olarak ortaya konan kuralların bir kamu değeri olarak toplumda yer edinmesi için erklerin denetim ve takibine gerek vardır. Aksi halde kural olarak ortaya çıkan bir durumun ihlali ve bu ihlalin sıradanlaşması, insanların devlete, kurallara, adalete ve diğer insanlara olan bakışını olumsuz yönde etkileyebilir. Kamu yöneticileri politikalar üretirken, kamu değeri vasfına sahip kararları gerekçeleri ile birlikte kamuoyuna sunmalıdır (Erten, 2021). Kamu politikalarından sağlanacak kazanımlar, onun hazırlanma ve uygulanma sürecinde karşılaşılan maliyetinin üzerindedir (Peters, 1986). Netice olarak kamu değerinin bir kamu politikası olarak uygulanmasından doğan sosyal sonuçları izlemeye yönelik bir yaklaşıma gidilmelidir (Bozeman ve Sarawitz, 2011).

Değerler, göreceli istikrarlarıyla karakterize edilirler, ancak hem bireysel hem de sosyal düzeyde toplumun gelişiminin farklı aşamalarında, çeşitli faktörlerin etkisi altında dönüştürülür ve hiyerarşikleştirilirler (Bozhilova, 2021). Değer bir şeyi amaçlayan ya da bir şeye itimat eden ve bu itimatla birlikte bir şeyi hesaba katan bir bakışın göz önüne aldığı her şeydir (Heidegger, 2012). Değerler kamusal eylemler için; neyin iyi veya kötü, istenen veya istenmeyen olduğunu belirleyen bir süreçtir (Demir, 2020). Kamu değeri kavramının ise farklı kullanım alanları olduğu gibi, farklı anlamları da vardır. Kamu değeri bazen ekonomik bir değer olarak kamu finansmanının kullanılarak yapılan bir faaliyetin sonucu olarak ortaya çıkan değer olarak nitelendirilirken (public value), bazen de kamu değeri (public values), etik, refah ve kamu düzeni ekseninde değerlendirilmektedir. Public values olarak ifade edilen değeri, kamusal alanda bireysel davranışları yönlendirmektedir (Erten, 2021). Bu çalışmada kamu değeri olarak public values kavramı işlenecektir. Bu anlamıyla kamu değerinden toplumsal sorunların çözümü konusunda yararlanılabilir (Stoker, 2003: 40). Kamu değeri toplumun bir arada ve düzenli olarak var olmasını sağlayan değerler olarak nitelendirilmektedir (Rutgers ve Jorgensen 2014).

Kamu değeri, toplumdaki farklı aktörlerin birbiriyle olan ilişkilerine konu olan ve yapmaları ve yapmamaları gereken hususları içeren eylemlerin ve faaliyetlerin nedenleri ve sonuçlarıdır (Bozeman, 2007). Devlete kamu değerinin korunması ve inşası sürecinde görece daha fazla görev düşmektedir. Devlet tarafından üretilen hizmetler kanunlar, eylemler ve düzenlemelerin tümü kamu değeri oluşturabileceği gibi kamu değerinin varlığı toplumdaki bütün aktörlerin bunlara uyumasına bağlıdır (Mulgan ve Muers, 2002). Kamu değerinin genel olarak oluştuğu alanlar kamusal alanlar olarak ifade edilmekte ve burada oluşan değerler kamusal iyiye ve kamu düzenine işaret etmektedir (Köseoğlu ve Tuncer, 2014). Vatandaş, devlet ve toplumdaki aktörler arasındaki ilişkiler kamu değerinin tesisi açısından önemlidir (Kocaoğlu ve Saylam, 2015). Kamu politikasının içselleştirilmesi ise, toplumsal desteğin kazanılması ve katılımın sağlanması ile mümkün olabilir (Krislov, 1974).

Birey ve toplumun faydasına olan kamu değeri, kamu politikalarının içeriği kadar uygulanması ile de alakalıdır (Benington, 2005). Kamu kurumları tarafından oluşturulması planlanan politikaların kamu değeri yaratma odaklı yapılması gerekmektedir (Kocaoğlu ve Saylam, 2015). En azından alınacak karar ya da yürütülecek faaliyetlerin uygulanması, toplumsal düzene katkısı olan değerleri yıpratıcı nitelikte olmamalıdır. Dolayısıyla kamu değeri üzerindeki çalışmalar etik ilkeler ve değerler üzerinde dururken, uygulama konusuna da dikkat edilmesi gerekmektedir (Köseoğlu ve Tuncer, 2014). Eğer kamu politikalarının uygulanması konusunda etik değerlerin ve ilkelerin aşınması neticesi ortaya çıkar ise; yeni durumu onarmak için hazırlanacak yeni kamu politikaları, kuralsız veya gayri ahlaki bir hal alan, toplum tarafından içselleştirilen değerler ile mücadele etmek zorunda kalılabilecektir. Çünkü toplumsal düşünce ve tavırlar her ne kadar olumsuz örnekler de olsa, düzenlemelere ve düzenleyicilere karşı direnecektir (Monroe, 1998).

Kamu değeri, ekonomiden siyasete ve sanata kadar her alanda gerek toplum gerekse devlet tarafından üretilebilir. Örneğin, vergilerini ödemeyen bir kişiyi cezalandırmak hem ekonomiye destek sağlamak adına faydalıdır hem de toplumun yasak olan eylem için yaptırımların olduğunu göstermesi açısından, kanunlara olan saygıyı artıracaktır. Diğer bir örnek olarak, vergisini zamanında ve usulüne uygun ödeyen insanların ödüllendirilmesi sadece o kişi için bir değer taşımaz, aynı zamanda toplumdaki “iyi” davranışların görünür, bilinir ve değerli olduğunu göstermekle birlikte, kamuya mal olur ve değerli olur.

Kamu değerleri toplumdaki aktörlerin her birinin genelinde yaygın olarak kabul görmelidir. Kamu değeri toplumdaki aktörler tarafından içselleştirilen değerlerdir ve herkes için vardır. “Yalandan hoşlanmıyorum” diyen bir kişi için dürüstlük bir değerdir. Ancak onu daha değerli yapan o kişinin yalanın kendisine söylenmesinden hoşlanmamasıyla sınırlı değildir. O kişinin de yalan söylemeden mümkün olduğunca kaçınmasıdır.

1.1. Kamu Düzeninden Kamu Değerine

Düzen kavramı insanlık tarihi kadar eskidir. Her ne kadar eski çağlarda günümüz anlamında bir düzenden bahsedemesek de devletler ya da otoriteler kamu düzenini tesis etmeyi öncelik olarak görmüşlerdir. Kamu düzeni insanların bir arada huzur içinde yaşayabilmelerini sağlar ve kurumlardan bireylere kadar herkese hak ve sorumluluk yükler. Toplumsal düzen ve istikrarı sağlamak için tüm toplumlar mümkün olduğunca ahlaki alternatifini teşvik eden gerçekçi bir yaklaşımla devlet otoritesini de kullanırken; aile terbiyesi, eğitim, rol modelleri de ahlaki zemini güçlendiren kaynaklar olarak, kanunlar, kolluk güçlerini vb. adli tedbirler ise hukuki yöntemler olarak kullanılmaktadır (Kılınç, 2015). Bugün gelinen noktada devletler meşru güç ve yetkilerini kullanarak kamu düzenini sağlamaya yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. Yapılan çalışmalar devlet erklerinin vermiş olduğu kararların halkın ruh halini ve kamuoyunu etkilediğini göstermektedir (James, 1991). Bu konuda en etkili husus adaletin sağlanmasıdır. Adalet, vatandaşlara birlikte yaşamaktan kaynaklı nedenlerden dolayı, adeta üzerlerine sürülmüş bir boya gibi görünür ve onlara ait bir şeymiş gibi yol gösterici niteliktedir (Eflatun, 345/2011). Eflatun, toplumsal değerlerin bireyin ahlaki düşünce ve eylemlerini de etkilediğinden bahseder (Şengün, 2007). O’na göre; insanın tüm yaşamına ve değerlerine tatbik olunmalıdır (Görtaş, 2012).

Kamu düzeni, toplumsal çoğunluk tarafından içselleştirilen ve toplumsal hayatın devamı için gerekli olan ilke, değer ve kurallardır (Beriş, 2015). Zaten kamu değerlerinin sağlanması ve kamu düzeninin korunması için çoğulculuğa ve katılıma önem verilmektedir (Jorgensen ve Bozeman, 2002). Kamu düzeninin sağlanmasına yönelik kamu değeri çabaları hesap verebilirliği karmaşık ve çok aktörlü olarak kurgulamıştır (Uzun ve Demir, 2019). Toplumsal düzenin kamu değeri odağında inşası birey, toplum ve devlet arasında duygusal, motivasyonel ve deneyim yoğun çabalarla mümkündür (Meynhart, 2009). Vatandaşların yaşamış olduğu toplum hakkındaki düşüncelerinin ve hislerinin ortaya çıkarmış olduğu etki, kamu düzenin sağlanması aşamasında yeri olan kamu değerlerini etkileyecektir (Meynhardt, 2009). Kamu düzenini sağlanması konusunda vatandaşların hak ve

sorumlulukları vardır. Dolayısıyla, kamu düzeninin varlığı, sadece devlet tarafından bir takım yazılı ya da fiili güçlerin kullanılması ile tam anlamıyla sağlanabilecek bir olgu değildir. Bir normun ya da kültürel bir ögenin yaşayabilmesi için onun uygulanması da gerekmektedir. Aksi takdirde, o, kâğıda yazılı bir metin ya da geçmişteki bir hikâye olarak kalacak ve unutulacaktır. Bu açıdan bakıldığında kamu düzenini sağlayan kuralların uygulanması ve korunması gerekmektedir. Uygulama açısından devleti etkin kılacak en önemli araçlar yasa koyma, ödüllendirmek ve cezalandırmadır. Diğer bir ifade ile devlet, düzeni kurma ve bu düzeni koruma gayreti ve sorumluluğuna sahiptir.

Bir toplumda geçerli olan davranış kuralları, o toplumda hâkim olan iradenin benimsediği değerler sistemine dayanması, hukuki düzenin sağlanması açısından önemlidir (Sargın, 2009). Kamu düzeninin içeriğini kavramlardan hak, etik ve adalet Avrupa kamu düzeni anlayışının önemli ilkeleri olarak gösterilmektedir (Sunay, 1999). Kamu düzeninin sağlanması ve vatandaşının maddi ve manevi huzurunun korunması devletlerin asli görevlerinden biridir. Kutadgu Bilig’de devletin yönetim modeli ne olursa olsun, adaletin uygulanması ve tesisi düzenin ve devletin bekasının en değerli öğelerinden biri olduğundan bahsedilir (Adalıoğlu, 2016). Devrin önemli idarecilerinden Niizamülmülk’ün 11. yy’da kaleme aldığı eseri Siyasetname’de devletin idaresi ile kamu düzeni kavramlarını özdeşleştirmiştir (Nizamülmülk, 1092/1941). Nizamülmülk’e göre kamu düzeninin, adaletin ve huzurun kaynağı geniş katılımlı istişaredir (Özmen, 2014). Devlet, kamu düzenine uyulmasını sağlamak ve kamu düzenini daim etmek adına gereken politikaları geliştirmek ve uygulanmasını takip etmek zorundadır.

1.2. Kamu Yararı Olarak Kamu Değeri

Kamu yararı topluma fayda sağlayacak işlemlerin ve eylemlerin tümü olup, tersine durumlar topluma zarar verebilecektir (Öztekin, 2015). Kamu yararı geniş anlamıyla; toplum yararı ile denk tutulmakta ve anayasaların dayandığı toplumsal ve siyasal değerlerle ilgili olarak toplumdaki aktörelere ile ilişkili bir kavram olarak görülmektedir (Tombaloğlu, 2014). Kamu kurumlarınca yapılan her türlü eylem ve işlemin düz mantıkla kamu yararı olarak değerlendirilmesi ise kavramı tartışmalı hale getirmektedir (Şahin, 2009). Kamu yararı, toplumsal bir meseleye kamu kurumlarınca getirilecek bir çözüm için kullanılacak yöntem ve araçların, ülkenin stratejik hedeflerine ve toplumun refahına hizmet etmesi ile sağlanabilir. Kamu yararı ideolojik ve siyasi bakış açılarının üstünde değerlendirilmesi gereken bir olgudur.

Kamu yararı, toplumun şimdiki ve gelecekteki durumunu olumlu yönde etkileyecek faaliyetler olarak nitelendirilebilir. Karar alıcıların ve uygulayıcıların eylem ve işlemlerinin maiyetinin toplumun genel menfaatine uygunluğu olarak düşünülebilir. Nitekim ortaya çıkan faaliyetlerin sonuçları bireysel bazda bir değerlendirme yapabilme noktasının ötesindedir. Hal böyle olunca, toplumdaki hem yazılı hem de yazısız kurallar kamu yararı bakış açısıyla inşa edilebilmektedir. Tabi ki kamu yararı, bireysel hakların hiçe sayıldığı ve bireyi küçümseyen bir yorumu içermez. Burada anlatılmak istenen ülkelerin vatandaşları için sağlamış olduğu hizmetlerin ve ülkeler tarafından konulan hedeflerin önceliğidir. Kamu yararı kavramı, devletin organlarının işlem ve eylemlerinin, genel nitelikteki amacını ve aynı zamanda nedenini oluşturmakta olup, çeşitli hak ve özgürlükler açısından bir sınırlama nedeni niteliği de taşımaktadır (Tombaloğlu, 2014). Dolayısıyla soyut bir kavram olarak kamu yararı idarenin eylem ve işlemleri çerçevesinde somutlaşmaktadır (Dik, 2005). Somutlaşan kamu yararı toplumdaki değer yargılarını da etkileyebilecektir.

Kamu yararının etkileri kamu düzeninden ekonomiye, eğitimden güvenliğe, adalete ve kentleşmeye kadar her alanda gözlemlenebilir. Dolayısıyla kamu yararının önceliği, birey ve toplum arasındaki hiyerarşi tartışmalarının odağında kalmaktan ziyade, kamu düzeni ve kamu değeri üreten etkin bir yoruma kavuşmak olmalıdır. Anayasa Mahkemesi² kararında “Yasaların kamu yararının

² 24.05.2012, E. 2011/70, K. 2012/77.

sağlanması amacına yönelik olması, genel, objektif, adil kurallar içermesi ve hakkaniyet ölçütlerini gözetmesi hukuk devleti olmanın gereğidir. Bu nedenle yasa koyucunun hukuki düzenlemelerde kendisine tanınan takdir yetkisini anayasal sınırlar içinde adalet, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütlerini göz önünde tutarak kullanması gerekir” ifadelerine yer vermiştir. Kamu yararı çoğu kez adalet ile aynı anlamda kullanılmıştır ve dolayısıyla adaletle de kamu yararının yerine getirmesi görevi yüklenmiştir (Çamur, 2020). Bu ahenk sadece devlet erklerinin dikkati ve çabası ile sağlanamaz. Aynı zamanda bir değer olarak toplumdaki tüm aktörlerce sahiplenilmelidir. Çok yönlü ve amaçlı kamu politikaları bu noktada etkin kılınabilir.

Kamu kurumları, kuralları etik ilkelere uygun, bireysel ve toplumsal ahlaki değerlere önem göstererek uygulamalıdır (Özdemir, 2008). Kamu değeri yasal, etik ve ahlak gibi birçok değerle ilişkilidir. Değerler sisteminin bir ürünüdür ve tamamlayıcıdır. Dolayısıyla kamu değeri ve kamu değeri oluşturmaya yönelik politikalar birbirini dolaylı ve doğrudan etkileyebilir. Bu açıdan bakıldığında, kamu yararı ile tesis edilmek istenen amaçlar, sonuçları itibariyle kamu değerini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilecektir. Kamu yararı uygulamada ve literatürde tartışılan kavramlardan biri olan kamu politikası, kamu değeri yaratma ve kamu değerini koruma çabalarında hassas bir yere sahiptir. Karar alıcıların, uygulayıcıların ve toplumdaki diğer aktörlerin, özellikle karar alma süreçlerinde, bir araya gelebilecekleri ve değer üreten bir mekanizmaya gereksinim vardır. Bu mekanizma ya da süreçler sayesinde bireysel menfaatler, toplumsal fayda ve stratejik planlara en yakın kararlar alınabileceği gibi; toplumu bir arada tutan güven ve adalet gibi iki olgunun gelişimine katkı sağlanabilir.

2. Şiddetin Kamu Değeri Üzerindeki Etkisi

Şiddet, bir kişiye ya da guruba başka bir kişi ya da gurup tarafından uygulanan ve karşıdakinde ruhsal ve fiziki açıdan olumsuz bir değişime yol açan eylemler ve söylemlerdir. Şiddet olgusu tek bir nedene bağlı olarak açıklanamayacak kadar kapsamlı ve karmaşık bir olgudur (Akkaş ve Uyanık, 2016). Dolayısıyla şiddetin sebeplerini indirgemeci bir bakış açısıyla ele almamalıyız. Dar anlamıyla şiddet, fiziksel şiddetin insanların bedensel bütünlüğüne karşı yöneltilen eylemler iken; geniş anlamda şiddet insanların bir durum ya da olgudan fiziki veya ruhsal olarak olumsuz etkilenmeleridir (Kocacık, 2001). Şiddet sonuçları itibariyle çoğu zaman suç teşkil edebileceğinden dolayı şiddet tanımı içerisinde suç kavramına da yer verilmektedir (Abay ve Tuğlu, 2021). Şiddet ve suç davranışları diğer birçok davranış gibi çevreden öğrenilir (Dolu ve diğerleri, 2010).

Şiddet olayları dünyanın her yerinde, farklı türlerde ve boyutlarda yaşanmaktadır. Dolayısıyla gündelik hayatta çevremizde farkında olduğumuz ve farkında olmadığımız birçok şiddet olayı yaşanmaktadır. Dolayısıyla şiddetin varlığı günlük hayatta yaşanan sıklık açısından normal, etkileri ve değerlerimiz açısından ise yıpratıcı niteliktedir. Her ne kadar fiziki şiddetin mağdurlar üzerindeki sonuçları, psikolojik şiddet mağdurlarına kıyasla daha gözle görülür olsa da her iki şiddet türü de maruz kalanlar üzerinde kıyas götürmez derecede etkilere sebep olabilmektedir. Bu durum ise bireyi ve toplumu olumsuz yönde etkileyerek, toplumun huzurunu, sahip olduğu değerleri ve yaşam kalitesini tehdit etmekte; insanların birbirine olan güvenini azaltmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) şiddeti; “Kişinin kendisine, başka bir kişiye veya bir grup veya topluluğa karşı yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, gelişme geriliği veya yoksunlukla sonuçlanan veya sonuçlanma olasılığı yüksek olan, tehdit altında veya fiili olarak kasıtlı olarak fiziksel güç veya güç kullanımı” olarak tanımlamaktadır (WHO, 2002).

Tipine göre şiddeti; fiziksel şiddet, cinsel şiddet, duygusal şiddet, ekonomik şiddet ve siber şiddet olarak beşli bir sınıflandırmaya tabi tutabiliriz (Polat, 2017). Şiddet ortaya çıkış ve oluş şekline göre temelde fiziksel şiddet ve psikolojik şiddet olarak ikiye ayrılır ve şu şeklide sınıflandırılır (Pınar ve Pınar, 2013):

- 1) *Fiziksel şiddet*: Bir kişiye ya da guruba karşı onlar üzerinde fiziki ve psikolojik zarar bırakacak nitelikteki fiziksel eylemlerdir.
- 2) *Psikolojik şiddet*: İçerisinde; Sözel şiddet, tehdit, mobbing, cinsel taciz gibi türleri barındıran şiddet türüdür.

Şiddetin ortaya çıkmasında etkili olan bir üçüncü etkenden daha bahsedebiliriz. Şiddetin (meşru müdafaa hariç) her türlü ve her çeşidinin haklı bir tarafı bulunmamakla birlik, toplumda “*tepkisel şiddet*” olarak adlandıracağımız bir başka şiddet türü ile karşılaşabiliriz. Kamu değeri niteliğindeki yasal, kültürel, dini, etik ve ahlaki değerlerin aşınımı ve bu yöndeki kamu politikalarının geliştirilememesi toplumda rahatsızlığa sebebiyet verebilir. Kamu düzeni zarar görebilir. Düzenin ve değerlerin aşındığı toplumlarda insanlar bu olgulara toplumun uymadığını ve otoritenin de sahip çıkmadığı kanısına vardığında tepki gösterebilmektedirler. Bozulan kamu düzeni insanı problemler karşısında farklı arayışlara sürükleyebilir. Örneğin eşinin tepkilerinden ve eylemlerinden bunalan bir kadın yasal, ekonomik ve toplumsal destek görmediğini düşünerek tepkisel şiddet eğiliminde bulunabilir. Yine bir başka örnek vermek gerekirse; şiddet gören bir kadına yardım etmeye çalışırken, şiddet gösteren kişinin ölmesine veya yaralanmasına sebep olunması durumu ile de karşılaşabiliriz³. Burada insanların kamu düzeni ve kamu değeri niteliğindeki değerlerin aşınmasına, dolayısıyla şiddete bir tepkisi vardır. Şiddetin yaygın hale gelmesi ve kamu otoritelerinin engel olamadığı düşüncesi tehlikeli olduğu kadar, insanların kendi adaletini kendileri sağlaması yoluna da gitmeleri tehlikelidir. Örnek olaylardaki kadına şiddete verilen tepkiden kaynaklı kendi adalet değerlerini oluşturmuş bir toplum bu yeni değerlendirme ölçütlerini farklı toplumsal meselelere de uygulayabilir. Alkollü araç kullanan sürücülerin darp edilmesi, şehit yakınları ve gazilerin toplu taşıma araçlarında maruz kalabileceği uygulamalar da konu kapsamında değerlendirilebilir. Yaşanan bu olgular ile mücadele etmek için toplumdaki tüm aktörlerin seçmesi gerek yöntem tepki ortaya koymaktır. Aksi halde başka bir kamu düzeni bozucu faaliyet olan tepkisel şiddet yeni bir sorun çözme yolu veya değeri olarak karşımıza çıkabilir. Bauman’ın toplum tanımında ifade ettiği gibi; kaos’un getirdiği belirsizlik üzerinden bireylerin belirsizliği giderme çabası ortaya çıkmaktadır (Kahraman, 2016).

2.1. Şiddetle Mücadelede Kamu Değerinin Rolü

Bir kamu politikası olarak kamu değeri şiddet ile mücadelede kullanılacak araçlardan biridir ve diğer araçlar ile karşılıklı etkileşim halindedir. Kamu değeri geniş bir kavramdır. Bu değerler hukuktan, politikaya günlük yaşamdaki eylem ve söyleme kadar birçok alanı etkiler ve bu alanlardan da etkilenir. Burada kamu değerinin oluşumunda etkenin kaynağının ve sıklığının önemli olduğunu vurgulamakta yarar vardır. Münferit ve dar kapsamlı bir olayın kamu değeri olma vasfı ya da kamu değerini yıpratılma gücü oldukça düşüktür. Değeri bireyler arasındaki ilişkilerin sürekliliği ve yoğunluğu oluşturmaktadır (Erten, 2021). Ancak bu olay toplum tarafından tekrarlanır veya siyasi ve yargı otoritelerince, zımnen de olsa, onaylanır ise tam tersi bir durum ile karşılaşabilir. Bireylerin sorunları algılama biçimleri ve bu sorunları çözme konusunda geliştirdikleri yöntemler, toplumdaki sosyo-kültürel değerlerden farklı düşünülemez (Akkaş ve Uyanık, 2016). Bu nedenle, değerlerin inşası ile toplumdaki şiddetin yaygınlığı arasında doğru bir orantı vardır. Kamu değerinin, kamu düzeni ve kamu yararını sağlayıcı yönü şiddetle mücadelede otomatik stabilizatör gibi yer almasını sağlayabilecektir.

Kamu değeri yaratma amaçlı izlenen kamu politikaları, sorunların çözümünde alternatif bir yöntem olarak kullanılabilir (O’flynn, 2007). Şiddet ile mücadelede kullanılacak politikalardan biri olarak kamu değerinden yararlanmak için sorunların ve bu sorunların sebeplerinin tespitine önem verilmelidir. Kamu değeri olarak nitelendirebileceğimiz olgular da kamu politikası gibi insanların yapmayı veya yapmamayı seçtiği şeylerdir. Kültür, din, ahlak, etik ve hukuk kuralları topluma kamu değeri niteliğinde çıktılar sunmaktadır. Hukuk kurallarının varlığı ve uygulanması hususundaki

³ Medyaya yansıyan örnekleri mevcuttur.

faaliyetler bir kamu değeri olarak toplumda yansımaları bulacaktır. Yine kültür, din, etik ve ahlak ilkeleri de toplumun ve bireylerin davranışlarını etkileyecek güce sahiptir. Bu ilkelerin ve hukukun toplumda ve devlet sisteminde yerleşimi ve uygulanması birikim ve zaman gerektirmektedir. Bahsi geçen hususların bir toplumda değer olarak görülmesi ise onların uygulanıyor olmalarına bağlıdır. Dolayısıyla kamu değeri niteliğindeki eylemlerin, uygulamaların ve söylemlerin aşınarak bozulmaları; önceleri değer dışı görünen durumların normal olarak algılanmasına ve kamu değeri olarak toplumda yer edinmesine sebep olabilir.

Yaygın şiddet olaylarının sebeplerinden ve sonuçlarından biri olarak kamu değeri niteliğindeki unsurların aşınması gösterilebilir. Kamu değeri olarak ifade edebileceğimiz sevgi, saygı, hoşgörü, kurallara uyma gibi insani özelliklerdeki bozulmaların etkisi bu açıdan dikkate değerdir. Diğer taraftan insanları şiddete iten sebeplerden biri de toplumu oluşturan bireyler arasındaki iletişim sorunudur. Psikiyatristlerin de raporlarında yer alan bir örnek olarak Oklahoma bombacısının “beni bu toplum yarattı” sözleri verilebilir (Tarhan, 2020). Kamu değeri üretmek toplumda katılım, müzakere ve iş birliği ilişkilerinin gelişmesi ile sağlanabilir (Parlak ve Gençosman, 2020). Kamu yöneticileri, vatandaşlar ve politikacıların hesap verebilir ve müzakereci tavırları, kamu değerine olumlu yansımaktır (Blaug ve diğerleri, 2006). İnsanların birbirlerini dinlemesi, duygudaşlık kurabilmesi ve karşındaki bireyin de kendisi gibi duygulara, amaçlara, hayallere, onura vb. özelliklere sahip olduğunu anlaması gerekmektedir. Aksi takdirde insanlar sanal âlemde olduğu gibi birbirlerini gerçek dışı varlıklar olarak algılayabilecektir. Bystander effect olarak ifade edilen seyirci etki ortaya çıkabilecektir (Donnerstein ve diğerleri, 1994). Bu açıdan bakıldığında sadece hukuk kurallarının uygulanması dahi şiddetle mücadelede tek başına yeterli olmayabilir. Dolayısıyla kamu değeri niteliğindeki diğer araçlarında ve özelliklerin de harekete geçirilmesi gerekmektedir. Örneğin suçlara ağır cezaların verildiği bilinen Amerika Birleşik Devletleri’nde 2021 yılında sadece cinayetle sonuçlanan şiddet olaylarında oran, 100 binde 6.5’e yükselerek bir önceki yıla göre yüzde 30 artmıştır (Sayılın, 2021). Yine Amerika’da her yıl 18 yaş altı 6.042 çocuk şiddet suçundan tutuklanmakta, 135.000 çocuk ise okula silah götürmektedir (Tarhan, 2020). TÜİK verilerine göre Türkiye’de çocuk hükümlü sayısı ise 1.283’tür (TÜİK, 2020). Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat) verilerine göre, Almanya’da yüz bin kişi başına düşen cinayet sayısı 189, Fransa’da ise 123’tür (Blunt, 2019). Bu sayılar sadece cinayetle sonuçlanan şiddet olaylarını göstermektedir. Şiddetin diğer türleri de hesaba katıldığında oran daha yüksek çıkacaktır.

İnsanların hayvanlara kötü muamele etmesi, diğer insanlara hakaret etmesi ve trafikte makas atarak ilerlemesi psikolojik şiddete ve fiziki şiddete örnektir. Örnek olaydaki sorunu önleyecek kamu değeri niteliğinde politikalara gereksinim vardır. Bir hayvana kötü muamele edilmesini engelleyecek kamu değeri niteliğindeki politikaların çok yönlü bir analiz gerektirdiğini ifade edebiliriz. Bu politika hukuki yaptırımları ve kültürel değerleri içerisini alacak şekilde caydırıcı ve cezalandırıcı nitelikte olmalıdır. Diğer örnek olarak gündelik hayatımızda çokça karşımıza çıkan dolandırıcılık olaylarıdır. Farklı tür ve teknolojik araçlar kullanılarak yapılabilecek de en geleneksel şekli dilencilik faaliyeti olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolandırıcılığını dilenerek icra eden bir kişi insanların merhamet, iyi niyet ve birlik ve beraberlik duygularını sömürmektedir. Sömürü ise bir psikolojik şiddet biçimidir. Burada kişi sadece insanları kandırdığı için yasaları çiğnememekte, aynı zamanda ifade ettiğimiz kamu değeri niteliğindeki duyguların toplumda aşınmasına da sebebiyet vermektedir. Bu kişilere uygulanacak yasal ve idari müeyyideler sadece hukuk devleti gereği değil kamu değeri gereği de dikkate alınarak uygulanmalıdır. İngiltere’de medyada çokça yer alan bir kararda hâkim kamu değeri niteliğinde bir karar vermektedir (Özbek, 2021). Olayda parkta yürüyen genç bir kızı korkutan kişiye yedi yıl yedi gün hapis cezası veriliyor. Hâkim yaptığı açıklamada korkutmanın cezasının yedi gün, İngiliz kızlarının parkta özgürce yürümesini engellemenin cezasını yedi yıl olarak belirtmiştir. Burada kamu tarafından üretilen/korunan değerlerin vatandaş tarafından algılanacak değere bir atıf söz konusudur (Williams ve Shearer, 2011). Hâkimin kamu değerini de gözetererek kanunu geniş yorumlandığı ifade edilebilir.

Şiddetin etkilerini fiziki ve psikolojik olarak göstermektedir. Toplumda şiddet birçok farklı kesim üzerinde etkili olmaktadır. Özellikle kadınlar (TÜİK 2014 verilerine göre 10 kadından 4'ü şiddete maruz kalmaktadır), çocuklar ve yaşlılara yönelik uygulanan şiddet haberleri, her gün karşılaşılabilen haber niteliğindedir. Aslında dünya üzerinde insanların yaşadığı her yerde bu ve benzeri sorunlar yaşanmaktadır. Tabii ki bu durum şiddeti ne normalleştirmeli ne de meşrulaştırmalıdır. Şiddetin, maruz kalan bireyleri de aşacak şekilde toplum üzerindeki yıkıcı etkilere sebep olmasını şu şekilde ifade edebiliriz:

- Zamanla toplum tarafından günlük hayatın içindeki sıradan bir olgu olarak görülerek normalleştirilmesi,
- Şiddet eylemleri için farklı sebepler üretilmek üzere meşrulaştırılması,
- İdari, siyasi ya da yargı otoriteleri tarafından gereken tepkinin verilmediği-verilmeyeceği düşünülerek şiddetin kanıksanması,
- Yasaların ve yaptırımların caydırıcı nitelikte olmaması-görülmemesi
- Şiddet uygulayanların bunu kariyer ve statü aracı haline getirmesi. Sosyal medya ve diğer mecraları şiddet eylemlerinin yayın kanalları olarak kullanabilmeleri.

Şiddet eylemleri ve uygulamaları bir süre veya aşamadan sonra toplumca herhangi bir gündelik yaşamda karşılaşılan mesele olarak algılanmaya başlayabilir. Aristo'nun ifadesi ile insanlar haklı ya da doğru olup-olmadığına bakmaksızın kendileri için neyi değer olarak görüyorsa öyle yaşayacaktır. Toplumu oluşturan aktörlerin şiddeti önlemeye yönelik çabaları bütüncül bir hareket ve etkin bir mücadeleye dönüşmediği sürece, toplumca herhangi bir şiddet olayının sonrasındaki rutin bir açıklama, ritüel ya da taziye olarak görülerek; şiddete karşı olan tepkiler sıradan ve ezbere olarak değerlendirilebilir. Dahası şiddetin önlenmesine yönelik çabalar "mış gibi" kalarak; bu çabalarda bulunan kişilerin sadece konuyu kendileri için bir malzeme yaptıkları veya tartışma zemini kazanarak gündemde yer edindikleri yönünde algılanabilirler. Bu durum şiddetin normalleştirilmesine de katkı sağlayabilir. Böyle bir durum; insanın kendisini, kendisine bağlı bir yanlışı kızgınlık ve reddiye ile bastırarak bir yanlışa sevk etmesi olacaktır (Heidegger, 2012). Bir diğer konuda şiddetin algılanış biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Algıda seçicilik bireyin zihnine gelen kavramlara vereceği değer, anlam ve yön olarak, onun zihin dünyasında neleri kabul ve neleri reddedeceğini belirlemesidir (Seçkin ve Demirel, 2009). Kadına şiddet, çocuklara şiddet, hayvanlara şiddet ve yaşlılara şiddet şüphesiz ki şiddetin yoğunlaştığı dikkat çeken türleridir. Ancak Algıda bir seçiciliğe giderek şiddetin türlerini hiyerarşik sıra ya da öneme koymak ya da şiddetin farklı türlerini şiddetin sebebi olarak gören tekil politikalar belirlemek sorunun kaynağıyla mücadele eden başta kamu değeri niteliğinde olan kamu politikalarının etkinliğini azaltabilir. Nitekim şiddet gibi güçlü etkiye sahip bir olgu karşısına en az onun kadar güçlü bir araçla mukavemet edilmesi gerekmektedir. Bu mukavemet aracı, şiddetin normalleşmesine engel olabilecek yasaların, etiğin ve kültürün kendinde yer alabilecek bir değer inşasıyla mümkün olabilir. Aksi takdirde örneğin, zenginliğin yolunun çok çalışmak ve emek gibi değerlerden geçmesi gerektiğini açıklayan görüşten, zenginliğin kaynağının her yolun mubah olduğunu kabul eden görüşe değişim yaşanabilir. Şiddet için de benzer örnek verilebilir. İnsanlar istediğini elde etmek için değerlerden uzaklaşabilmekte, şiddete ya da bir adım sonrasında şiddete dönüşebilecek tutumlar sergileyebilmektedir. Kamu değerinin buradaki yeri, şiddetin kolayca toplumda yer edinmesine engel olmaktadır.

İnsanlık tarihi boyunca gerek devlet yönetimi gerekse gündelik hayatın rutinleri olsun kişilerin yaptığı işleri ya da bulunduğu konumları diğerlerine kabul ettirme ya da kendilerini haklı gösterme yönünde eğilimleri olmuştur. Aslında bu bir "neden" i bulma çabası olarak da değerlendirilebilir. Neden yönetiyorum, neden emir alıyorsun ya da neden sınavlara girmeliyim vb. soruların cevabının "neden" i bir meşruluk zemini arayışıdır. Sıradan eylemlerimizin Fraud'un ifade ettiği gibi ister bilinçli olsun ister de çoğu kez olduğu gibi bilinçaltı kaynaklı olsun mutlaka nedenleri vardır (Eren, 2017). Şiddet eylemleri için de bilinçaltında olan ya da bilinçli düşüncelerimizin ürettiği birtakım nedenlerimiz olabilir. Buna örnek olarak;

- Karımdır döverim de severim de
- Çocuk büyüğünden korkmalı
- Mahallenin abisi benim
- Hedeflerim için her şeyi yaparım
- Ama fakirim, ama zenginim, ama akıllıyım ve cahilim işte
- Kimse beni kandıramaz, cezasını veririm
- Ben senden güçlüyüm ve kanıtlayabilirim
- Hayır'ı kabul etmiyorum
- Neden benim de olmasın ki?
- Ben anneyim, ben babayım vs.
- Bu hayvanın sahibiyim
- Artık şiddet uygulama sırası bende

Yukarıdaki nedenlere birçok neden daha eklenebilir. Tabi ki konumuz dâhilindeki şiddet tanımının haklı bir gerekçesi bulunmamaktadır. Toplumunu oluşturan aktörlerin şiddetin bu özelliğine karşı geliştireceği, hatta aslında sahip olunan, kamu değeri niteliğindeki araçların kullanılması gerekmektedir. Kamu değeri niteliğindeki bu araçlar yazılı kurallar olabileceği gibi kültürel ve dini kaynaklı da olabilir. Bu değerlerin sıkça vurgulanması ve itibarlı hale getirilmesi ve bir kamu politikası olarak benimsenmesi sayesinde; kişilerin uyguladıkları şiddetin meşrulaştırılmasında kullandıkları nedenlerin meşru bir yanının olmadığı gerek yasal otorite gerek toplum nezdinde verilecek karşılık ile gösterilmelidir.

2.2. Kamu Değeri Yaratmada Bir Deney: Kırık Pencere Teorisi

İnsanlar ortaya çıkan yanlış ve yasalara aykırı bir olaya karşı gerekli yaptırımın uygulanmamasından rahatsız olabilirler. Dahası toplum vicdanını rahatlatmayacak şekilde verilen cezalarda da aynı durum söz konusu olabilir. Waldo 1960'ların Amerika'sını refah anlamında yeterli ama adalet, güvenlik, şiddet, yolsuzluk ve kamu kurumlarına güven anlamında sorunlu olarak ifade etmektedir (Özgür, 2014). Başta Los Angeles kenti olmak üzere Amerika'daki diğer kentlerdeki sorunların çözümü için arayışlara girişilmiştir. Amerikalı psikolog Philip Zimbardo 1969 yılında yapmış olduğu bir dizi deney sonucunda, otorite ve yaptırım boşluğundan kaynaklı sorunların varlığına dikkat çeken; Kırık Pencere Teorisini (Broken Windows Theory) geliştirmiştir. Teori ortaya çıkmadan önce Zimbardo ve ekibi şehrin ekonomik olarak zıt özelliklere sahip iki mahallesine birer araba yerleştirmişlerdir. Bu arabalar sağlam ve kullanılabilir durumdadır. Zimbardo bir başına bırakılan arabaların, bir süre sonraki durumlarını gözlemleyecektir. Bir süre geçtikten sonra Zimbardo'nun ekibi arabaları incelemeye gitmiştir. Hem fakir hem de zengin muhitteki aralar sağlam bir şekilde bırakıldıkları gibi durmaktadır. Zimbardo ekibine fakir muhitteki arabanın bir camını kırmasını, zengin muhittekine ise dokunmamalarını söyler ve yine beklerler. Bir süre sonra Zimbardo ve ekibi bir camını kırmış oldukları fakir muhitteki arabanın kullanılmaz hale gelecek şekilde zarar gördüğünün, dokunmadıkları zengin muhitteki aracın ise sağlam olduğunu görmüştür. Zimbardo burada hemen sosyo-ekonomik bir çıkarımda bulunmayarak ekibine, zengin muhitteki aracında bir camını kırmalarını söyler. Bir süre geçtikten sonra Zimbardo ve ekibi zengin muhitteki aracında kullanılmaz hale geldiğini görecektirler.

Kırık Pencere Teorisi, toplumda suç ve şiddet olgusunun yaygınlaşmasına rol oynayan etkenlerin bazılarını gözler önüne sermektedir (Ren ve diğerleri, 2017). Zimbardo, Kırık Pencere Teorisinde, kurallara uymama, suç işleme veya kamu değeri niteliğindeki değerlere zarar verilmesi sonucunda gerekli önlemlerin alınmamasının ve gerekli tepkilerin verilmemesinin sonuçlarını ortaya koymaktadır. Bu teoriden hareketle, şiddet niteliğindeki eylem ve durumlara otoritelerce gerekli oranda ve zamanında tepki verilmemesi, şiddetin toplumca kanıksanmasına ve sıradanlaşmasına sebep olabilir. Toplumdaki düzensizlik ve şiddet algısında olumsuz değişimler yaşanabilir (Wilson ve Kelling, 1982). Dahası siyasi, idari ve adli gücü elinde bulunduran otoritelere olan güven

sarsılabilir. Bu açıdan hükümetlerin meşruluğu, kamu değeri yaratmaları ile de ilişkilidir (Parlak ve Gençosman, 2020). Dolayısıyla, şiddetin tam anlamıyla toplumdan silinemeyeceği gerçeğini de ifade etmekle birlikte, teorinin sonuçlarından hareketle, şiddeti uygulayan insanlara gereken cezaların orantılı, caydırıcı ve zamanında verilmesi gerektiği sonucuna ulaşabiliriz. Yasalar ve beraberindeki kamu değeri niteliğindeki davranış kalıpları ihlal edildiğinde bir cam kırılır. Ancak o cam hemen tamir edilir ve camı kıranlara müeyyide uygulanır ise suç ve şiddet ile mücadelede bir adım daha atılabilir.

2.3. Kamu Değerinde Overton Penceresi Sorunsalı

Toplumda şiddetin yaygınlaşması ya da hoş bir durum olmadığı bilindiği halde hayranlık duyulması ile de karşılaşılabilir. Kamu değeri gibi değerler bir süre sonra tekrarlı ve yaygın yıpratıcı faaliyetler neticesinde önemlerini kaybedebilirler. Kamu değerini aşındıran, sıklıkla tekrarlanan ve toplumca normal görünen söylem ve eylemlerin tersi olan değerler bir süre sonra sıradanlaşabilirler. Hatta kamu değeri olarak topluma yerleşebilirler. Amerikalı analist Joseph P. Overton tarafından 1990'lı yıllarda temelleri atılan Overton Penceresi, otorite sahiplerinin ya da yöneticilerin toplum tarafından önceleri hoş karşılanmayan ya da mesafeli durulan fikir ve eylemlerin, farklı araçlar kullanılarak bir süre sonra topluma kabul ettirilmesi sürecini anlatan bir kavramdır (Talbot, 2020). Gündelik yaşamda sürekli bilgi bombardımanına tutulan insanın olumsuz bir haber karşısında ilk tepkisi ile benzer haberleri daha sonra izlemesi sonucu verdiği tepki aynı derece olmayacaktır. Kadın cinayetleri, şehit haberleri ve hayvanlara kaşı işlenen suçlar her ne kadar üzücü ve istenmeyen hadiseler olsa da bu olayların günlük hayatımızın bir rutini olarak algıladığımızı söyleyebiliriz. Çağımızın gelişen iletişim teknolojileri ve küreselleşmenin getirileri farklı Overton Pencereleleri açarak kamu değeri niteliğindeki değerlerin aşınmasına veya manipüle edilmesine sebep olmaktadır (Karpenko, 2019).

Overton Penceresinin sınırları dahi aşacak şekilde toplumdaki söylemlerin değişmesinde etkili olabilmektedir (Kahmann ve Heyer, 2019). Overton Penceresinde farklı-aykırı düşüncelerin kabulü adına altı derece gösterilmektedir (Bozhilova, 2021): düşünülemez olanı ortaya koymak, ortaya konanın radikal olarak karşılanması, onun kabul edilebilir bir boyut kazanması, insanlara mantıklı gelmeye başlaması, popülerleşmesi ve sonuç olarak da politika haline gelmesi. Karşılaşılan şiddet olaylarının her ne kadar toplum ve devlet tarafında popüler hale gelmesi düşünülemez ise de şiddetin taraftar bulmasına yol açabilir. Uyuşmuş ya da bıkmış bir toplumda çıkarılacak kurallar ve kuralların uygulanması konusunda da sıkıntılarla karşılaşılabilir. Çünkü artık şiddet ve şiddetin neden olduğu olgular normal karşılanmakta, olayın olağanüstü nitelikte olduğu yönündeki kamu değeri vasfı azalmaktadır.

2.4. Kamu Değeri ve Sosyal Medya İlişkisi

We Are Social ve Hootsuite'nin Dijital 2020 Raporu'na göre dünyada 3.8 milyar insan sosyal medya kullanırken, ülkemizde bu sayı 54 milyon kişi olup, nüfusumuzun %64'üne denk gelmektedir (Britanya Yayın Kuruluşu [BBC], 2020). Günümüzde şiddet konusunda sosyal medya araçlarının kullanımı iki yönlü bir etkiye sahiptir. İlk olarak insanların bir şekilde kendileri için hak olarak gördüğü şiddet eylemlerini daha fazla kitleye ulaştırma araçlarıdır. Bu şekilde şiddet toplumda bir statü kazanma aracı ve şiddetin uygulandığı insan ya da diğer varlıkların daha büyük bir aşağılamaya tabi tutulduğu mekânlar olarak kullanılabilir. Hatta şiddet medya araçlarında seyirlik eğlenceli bir hal alabilmektedir (Uysal, 2006). Şiddeti toplumda olağanlaştıran bir durum ortaya çıkabilmektedir (Zorlu, 2016). Diğer taraftan, sosyal medya aynı zamanda bir denetim aracı niteliğine de haizdir. Sosyal medyada yer alan haberler ve görüntüler devlet kurumlarında dikkate alınabilmektedir. Bununla beraber denetimli serbestlik ya da diğer salı verme eylemlerinin "sosyal medyada infial" yaratılarak tutukluluğa çevrildiğini; dolayısıyla 2004 tarihinde değiştirilen CMUK 104/3'deki toplumda infialin tutukluluk nedeni sayılmasındaki anlayışa benzediği ifade edilebilir. Sonuç olarak sosyal medyanın kullanımı ile ilgili şu çıkarımdalar da bulunulabilir:

- Sosyal medya şiddet eylemlerinde bulunan insanların kötü şöhretlerine (notorious) katkı sağlayan bir alan olarak kullanılabilir.
- Sosyal medya yalan, karalama ve şiddet gibi birçok kamu değeri niteliğindeki olayların ve olguların normalleştirildiği bir alan olarak kullanılabilir.
- Sosyal medya ve diğer internet tabanlı platformlar şiddetle mücadelede, en azından bu eylemlerin ortaya çıkarılmasında ve ifşa edilmesinde etkin bir araç olabilirler.
- Sosyal medyada vb. platformlarda suç teşkil eden bir olayın yayınlanması sonrası suçluya uygulanan müeyyide ile yayınlanmadan önceki müeyyide arasındaki farklar, toplumda memnuniyetle karşılanabileceği gibi, “acaba sosyal medyaya konu olmasaydı, suçluya gereken ceza verilmeyecek miydi?” düşüncesi oluşabilmektedir.

Medyadaki şiddet içerikli yayınlar başta gençler olmak üzere insanları etkileyerek şiddete yatkınlığı artırmaktadır (Kahya, 2018). Türkiye’de 2010 yılı öncesinde en yüksek reyting alan diziler üzerinde yapılan bir araştırmaya göre; dizilerin %97’sinde şiddet olduğu ve ayrıca 57 sahnede 96 farklı tür şiddet tespiti yapılmıştır (Çobaner, 2020). Bu durum insanları şiddetin günlük hayatın “normal” bir parçası olarak görmelerine neden olabilecektir. Medya araçları insanların çevresindeki şiddet olaylarına ve şiddet mağdurlarına karşı duyarsız hale getirebilmektedir (Zorlu, 2016). Değişen dünyada sosyal medya da toplumdaki aktörlerin hayatlarını etkileyen araçlardan biri haline dönüşmüştür. Yine Türkiye’de yapılan bir araştırmaya göre, 16-18 yaş gurubundaki katılımcıların %46,3’ü siber zorba ya da mağdur olduklarını ifade etmektedirler (Eroğlu ve diğerleri, 2015). Dolayısıyla kamu politikalarına konu olması gereken bir alandır. Şiddetle mücadelede bu alanın kamu değeri niteliğindeki değerlere zarar vermesinin önüne geçilmelidir. Hatta gündelik hayatın taşındığı yeni bir alan olarak sosyal medya vb. ortamlardan, denetim mekanizması olması gibi bir takım kamu değerini destekler nitelikteki çıktılar da elde edilemeye devam edilmelidir. Aksi takdirde 30’lu yıllarda Şerif ve 50’li yıllarda ise Asch deneyleriyle ortaya konan toplumsal uyum sorunuyla karşılaşabiliriz. Şerif ve Asch toplumsal uyuma giden yolun farklı yönlerini incelemektedirler. Her iki bilim insanı da bireyler tarafından yanlış olduğu bilinen bir davranışın veya söylemin, toplumca doğru olarak kabul edilmesi sonucunda, bireyin bir süre sonra “yeni” toplumsal değerlere uyum sağlayacağını ortaya koymuştur.

Nobel ödüllü yazar Jose Saramago 1995 yılında yazdığı “Körlük” adlı kitabında; toplumsal değerler ve yaşam tarzında yaşanan değişimin, bir süre sonra toplumdaki bireyler tarafından alışkanlık haline getirileceğini ifade etmektedir. Şerif ve Asch’in deneylerinde olduğu gibi Körlükte de toplumsal değerlerin aşınımının uyma davranışı ile desteklendiğini göstermektedir. Sosyal medya oluşturmuş olduğu sanal-algısal ortam ile şiddetin insanlar için sıradan veya seyirlik bir durum haline getirebilmektedir. Dolayısıyla kamu değerlerini görme konusunda körlük yaşayan insanlar, kamu değerlerini yıpratıcı eylemlerde ve söylemlerde bulunabilmekte ve diğer insanların davranışlarını etkileyebilmektedir (Saramago, 2015).

3. Sonuç

Ülkelerin kamu düzenini sağlamak için geliştirmiş olduğu birçok politika vardır. Konuları ve hassasiyetine göre kamu politikalarının hazırlanması ve uygulanması farklılık gösterebilmektedir. Çünkü kamu düzeni, refah ve istikrar her ülke açısından önem taşımaktadır ve bu hedeflerin başarılmasında kamu politikalarından da faydalanılmaktadır. Şiddet toplumsal huzurun önündeki engellerden biridir. Dolayısıyla kamu politikalarının konu edindiği alanlardan biri de şiddetle mücadeledir. Şiddete dünyanın her yerinde rastlayabiliriz. Farklı türleri olan bir olgudur. Aynı zamanda şiddetin ortaya çıkması için farklı gerekçeler de bulunmaktadır. Yine de şiddeti meşru kılacak haklı bir sebep bulunmamaktadır.

Şiddetin uygulandığı kişi, kitleler veya uygulama biçimleri oldukça çok, farklı ve çoğu toplumda olduğu gibi kadın, çocuk, yaşlı vb., bazı kesimler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Her bir şiddet odağının karşılaştığı kötü muamelenin önlenmesi için kendine has politika ve

uygulamalara ihtiyaç olsa da genel olarak şiddeti ortaya çıkaran, onu besleyen ve yaygınlaşmasını sağlayan koşullarla da mücadele edilmelidir. Bunun için kamu politikaları belirlerken özünde toplumda ve bireylerde şiddeti uyandıracak, özendirecek ve daha vahimi onu normalleştirecek durumların mümkün olduğunca önüne geçilmesi gerekmektedir. Yasama, yürütme ve yargı erklerinin öncülüğünde ve ancak toplumdaki aktörlerin desteğiyle sağlanan bir sürece gereksinim vardır. Başta yaşam hakkının öneminden, sağlıklı bir çevrede yaşama hakkına kadar verilen değer, tüm aktörler için öncelikli değerler olarak görülmelidir. Toplumda güven, dayanışma ve saygı ortamının zarar görmesine sebep olabilecek herhangi bir davranış ya da söyleme gereken müeyyideler uygulanmalıdır. Bu gibi değerleri savunan ve koruyanlar ise onurlandırılmalıdır.

Overton Penceresi, Kırık Pencere Teorisi, Asch ve Şerif deneyleri ile ortaya konan sonuçlardan yararlanılarak, şiddetle mücadele etmenin kapsamı ve yöntemleri belirlenmelidir. Gündelik yaşantımızın rutinlerinden biri olan sosyal medyanın da kamu değerini üreten, koruyan ya da yıpratıcı bir alan olduğunu da unutmamak gerekmektedir. Sosyal medyada kamu değerini yıpratıcı yönde faaliyetlerin mümkün olduğunca önüne geçilmeli; hatta sosyal medyanın imkânlarından yararlanarak kamu değerini güçlendirecek faaliyetlerde bulunulmalıdır.

Kamu değeri taşıyan nitelikteki olgular güçlüdür ve uzun sürede oluşmuştur. Hemen ortadan kaldırılamaz. Ancak zamanla yıpratılabilir, bozulabilir ve önceleri etik dışı görünen bazı olgular normalleşebilir hatta “değer” olarak görülebilir. Kamu değeri bir bütündür. Gündelik hayatımızda herhangi bir alanda bu değerlerin bozulmaya uğraması domino taşı etkisi yaratarak, şiddetin yaygınlaşmasına sebep olacak bir etkinin doğmasına sebep olabilir. Bir kamu politikası olarak kamu değeri, ifade ettiğimiz domino taşı etkisinin olumlu bir yansıması olarak, şiddetle mücadelede kendiliğinden dengeleyici-önleyici olması hasebiyle, devletin ve toplumun elini kuvvetlendirecek bir araç haline gelebilir.

Kaynakça

- Adalıoğlu, H. H. (2016). Bir siyasetname olarak Kutadgu Bilig. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 34, 237-253.
- Akıncı, B. (2018). Türkiye’de kamu politikası oluşturma sürecinde yeni aktör: Cumhurbaşkanlığı politika kurulu. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 2128-2146.
- Aktaş, İ. ve Uyanık, Z. (2016). Kadına yönelik şiddet. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 6(1), 32-42.
- BBC (2020). *Türkiye’de sosyal medya ne kadar ve nasıl kullanılıyor?*. Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-53259275>.
- Benington, J. (2005). *From private choice to public value*. London: Palgrave Books.
- Beriş, H. E. (2015). Kamu düzeni, güvenlik ve demokratikleşme. *Journal of Security Studies*, 17(1): 1-17.
- Biçer, M. ve Yılmaz H. H. (2009). Parlatonun kamu politikası oluşturma ve planlama sürecindeki konumunun yeni kamu mali yönetim çerçevesinde değerlendirilmesi. *Yasama Dergisi*, 13, 45-84.
- Blaug, R., Horner, L. ve Lekhi, R. (2006). *Public value, politics and public management*. London: The Work Foundation.
- Blunt, R. (2019). Avrupa’da kadın cinayetleri ne boyutta ne tür önlemler alınıyor. Erişim adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-49633881>.
- Bozeman, B. (2007). *Public values and public interest: counterbalancing economic individualism*. Washington: Georgetown University Press.

- Bozeman, B. ve Sarawitz, D. (2011). Public value mapping and science policy evaluation. *Minerva*, 49, 1-23.
- Bozhilova, R. (2021). Value projections and the overton window. *Fri-Online-1-Lıpc-02*, 60, 12-15.
- Çamur, (2020). Kamu yönetiminde kamu yararının gerçekleştirilmesinde adaletin önemi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 605-614.
- Çobaner, A. A. (2020). TV dizilerinde kadına yönelik şiddete karşı izleyici tepkileri: Sen Anlat Karadeniz örneği. *TİHEK Akademik Dergi Özel Sayısı*, 4, 71-86.
- Demir, F. (2020), *Kamu yönetimi ve politikası*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Dik, E. (2005). Kamu yararı anlayışında değişim baskısı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(4), 1-18.
- Dolu, O., Büker, H. ve Uludağ, Ş. (2010). Şiddet içerikli video oyunlarının çocuklar ve gençler üzerindeki etkileri: Saldırganlık, şiddet ve suçla dair bir değerlendirme. *Adli Bilimler Dergisi*, 9(4), 54-75.
- Donnerstein, E., Slaby, R. G. ve Eron, L. D. (1994). *The mass media and youth aggression*. D. Eron, J. H. Gentry ve P. Schlegel (Der.). Washington DC: American Psychological Association.
- Dye, T. R. (1987). *Understanding public policy*. New Jersey: Pearson Education.
- Eflatun (2011). *Devlet*. (S. İ. Sönmez Çev.), E. Çakıcıoğlu (Der.). İstanbul: Akvaryum Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi M.Ö. 345).
- Eren, E. (2017). *Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Eroğlu, Y., Aktepe, E., Akbaba, S., Işık, A. ve Özkorumak, E. (2015). Siber zorbalık ve mağduriyetin yaygınlığının ve risk faktörlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 93-107.
- Erten, Ş. (2021). Kamu değeri: Tanımı ve ölçülmesi üzerine bir değerlendirme. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İİBF Dergisi*, 14(1), 104-125.
- Görtaş, İ. (2012), *Mehmet Ali Ayni'nin felsefe tarihi üzerine bir inceleme*. Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Gül, H. (2015). Kamu politikası analizi, yönetimi ve teknikleri. *Yasama Dergisi*, 29(5), 5-31.
- Gültekin, S. (2012). Kamu yöneticileri ve kamu politikası: kamu yönetimi politikaları çerçevesinde teorik bir analiz. *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi*, 26(3-4), 85-100.
- Heidegger, M. (2012). *Nietzsche sözü: Tanrı öldü*. A. Demirhan (Der.). Nietzsche ve Din, Ankara: Birleşik Kitabevi.
- James, A. (1991). Public opinion in America. *American Journal of Political Science* 89, 543-565.
- Jørgensen, T. B. ve Bozeman, B. (2002). Public values lost? Comparing cases on contracting out from Denmark and the United States. *Public Management Review*, 4(1), 63-81.
- Kahmann, C. ve Heyer, G. (2019). Measuring context change to detect statements violating the overton window. *11th International Joint Conference on Knowledge Discovery*, 392-396.
- Kahraman, F. (2016). Zygmunt Bauman'da toplum ve toplumsal düzen kavramsallaştırması. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 395-404.
- Kahya, Y. (2018). Medyanın gençler üzerinde sosyal sapma bağlamında etkileri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 45, 43-57.

- Karpenko, O. V. (2019). The overton window as manipulative mechanism of public Value. *National Academy of Managirial Staff of Culture andArts Heradl*, 1, 51-54.
- Kılınç, Z. A. (2015). Değişen Türkiye ve toplumsal düzen. *Pesa International Journal Of Social Studies*, 1(2), 88-97.
- Kocacık, F. (2001). Şiddet olgusu üzerine. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 1-7.
- Kocaoğlu, B. A. ve Saylam, A. (2015). *Değerler bilançosu: Felsefe, sosyoloji, kamu, eğitim*. H. H. Bircan ve B. Dilmaç (Ed), Konya: Çizgi Kitabevi.
- Köseoğlu, Ö. ve Tuncer, A. (2014). Kamu yönetiminde yeni bir yaklaşım olarak kamu değeri: Kavramsal ve kuramsal açıdan bir tartışma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 12(24), 145-170.
- Krislov, S. (1974). *Representative bureaucracy*. S. Shafritz ve A. Hyde (Ed.). California: Thomson Wadsworth Publication.
- Lascoumes, P. ve Patrick L. G. (2012). *Sociologie de l'action publique: Domanies et Approches*. Paris: Armand Colin,
- Meynhardt, T. (2009). Public value inside: What is public value creation?. *International Journal of Public Administration*, 32(3-4), 192-219.
- Monroe, A. D. (1998), Public opinion and public policy. *Oxford Journals*, 62(1), 6-28.
- Moore, M. (1995). *Creating public value: Strategic management in government*. London: Harvard University Press.
- Mulgan G. ve Muers, S. (2002), *Creating public value: An analytical framework for public service reform*. London: Prime Minister's Strategy Unit. Erişim adresi: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/2007010109230>.
- Nizamülmülk (1941). *Siyasetname*, (M. T. Ayar Çev.). Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi, İstanbul: İş Bankası Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 1092).
- O'Flynn, J. (2007). From new public management to public value: Paradigmatic change and managerial İmplications. *The Australian Journal of Public Administration*, 66(3), 353-366.
- Özbek, C. (2021). *İngiliz yargıcın Türkiye'de şehir efsanesine dönen kararı*. Erişim adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/ingiliz-yargicin-turkiyede-sehir-efsanesine-donusen-karari-40052606>.
- Özdemir, M. (2008), Kamu yönetiminde etik. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 179-195.
- Özgür, H. (2014). *Yeni kamu yönetimi hareketi*. M. Acar ve H. Özgür (Der.). Ankara: Nobel Yayınları.
- Özmen, A. (2014). Siyasetname'de yönetim felsefesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 5(10), 203-218.
- Öztekin, A. (2015). Devletin asli ve sürekli görevleri (temel kamu hizmetleri) ve temel özellikleri. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 15(30), 10-19.
- Parlak, B. ve Gençosman, F. (2020). Kamu değeri yönetimi: Uygulamaya yönelik bir yöntem önerisi. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 5(13), 318-330.
- Peters, B. G. (1986). *American public policy: Promise and performance*. California: Sage Publication.
- Pınar, T. ve Pınar, G. (2013). Sağlık çalışanları ve işyerinde şiddet. *Taf Preventive Medicine Bulletin*, 12(3), 315-326.

- Polat, O. (2017). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 15-34.
- Ren, L., Zhao, J. ve He, N. (2017). Broken windows theory and citizen engagement in crime Prevention. *Justice Quarterly*, 36, 1-30.
- Rutgers, M. ve Jorgensen, T. B. (2014), Public values: Core or Confusion? Introduction to the centrality and puzzlement of public values research. *The American Review and Public Administration*, 45(1), 3-12.
- Sargın, İ. (2009). Toplumsal düzen açısından hukuk ve devlet. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(2), 157-178.
- Saramago, J. (2015). *Körlük*, (I. Ergüden Çev.). İstanbul: Kımızı Kedi Yayınevi.
- Sayılğan, E. E. (2021). *ABD’de cinayet vakaları geçen yıla göre yüzde 30 arttı*. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-de-cinayet-vakalari-gecen-yil-yuzde-30-artti/> 2376381.
- Seçkin, Z. ve Demirel, Y. (2009). Küresel rekabetin zihinsel izdüşümü: kavram satmak. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(28), 175-186.
- Stoker, G. (2003). Public value management (PVM): A New resolution of the democracy/efficiency tradeoff. *University of Manchester Institute for Political and Economic Governance*, 41-57.
- Sunay, R. (1999). Avrupa sözleşmesi çerçevesinde oluşan Avrupa kamu düzeni kavramının kapsamı ve fonksiyonel değeri. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7, ss. 309-330.
- Şahin, Y. (2009). Her derde deva: Kamu yararı. *Liberal Düşünce Dergisi*, 54, 109-116.
- Şengün, M. (2007). Ahlakî gelişimin psiko-sosyal dinamikleri. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23, 201-221.
- Tarhan, N. (2020). Uluslararası ilişkiler, psikoloji ve din boyutuyla şiddet olgusu. *TİHEK Akademik Dergi Özel Sayısı*, 4, 9-17.
- Talbot, G. H. (2020), Widening the overton window while avoiding defenestration. *Oxford Academic*, 70(11), 2439-2443.
- Tombaloğlu, N. (2014). Anayasa Mahkemesi kararlarında kamu yararı kavramı. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1), ss. 353-388.
- TÜİK (2020). *Ceza infaz kurumu istatistikleri*. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Ceza-Infaz-Kurumu-Istatistikleri-2020-37202>.
- Uysal, M. (2006). Medya ve şiddet. *Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu*, 20 Mayıs 2006, içinde (ss. 121-127). Ankara,
- Uzun, A. ve Demir, T. (2019), *Kamu değeri üzerine bir literatür analizi: kuram ve uygulama*. D. Demirdizen Çevik ve Osman Geyik (Der.). London: IJOPEC Publication.
- WHO (2002). *World Report on violence healt and*. Erişim adresi: https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/summary_en.pdf.
- Williams, I. ve Shearer, H. (2011). Appraising public value: Past, present and futures. *Public Administration*, 89(4), 1367-1384.
- Wilson, J. Q. ve Kelling, J. (1982). Broken windows. *Atlantic Monthly*, 211, 29–38.
- Zorlu, Y. (2016). Medyadaki şiddet ve etkileri. *Humanities Science*, 11(1), 13-32.